

Sveavägen 59
Box 350, SE-101 26 Stockholm, Sweden

Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter
The Swedish federation for Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Rights
Member of The International Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and
Intersex Association (ILGA)

Förbundskansli
+46 8 50 162 900
forbund@rfsi.se

RFSL Info & Media AB
+46 8 50 162 910
komut@rfsi.se
www.rfsi.se

Fax
+46 8 50 162 999

Webb
www.rfsi.se

REMISSYTTRANDE
2011-10-31

Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Fortsatt förälder – om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull, SOU 2011:51

RFSL (Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter) har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet *Fortsatt förälder – om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull (SOU 2011:51)*. RFSL lämnar härmed följande synpunkter.

Allmänna synpunkter

Att själv få välja hur ens familjebildning ska se ut är en mänsklig rättighet som slås fast i både FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (artikel 16) och Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna (artikel 12). Lagstiftningen måste ta hänsyn till existerande familjeformer, inte minst med hänsyn till barn som föds, och inte missgynna en sorts familjebildning framför någon annan. RFSL välkomnar utredningens syfte att anpassa de familjeekonomiska stöden till dagens familjebildning, där särlevande föräldrar är vanligt.

Den utgångspunkt för vad som utgör ett föräldraskap RFSL uppfattar att betänkandet intar är att föräldrar är två till antalet och att den ena föräldern är kvinna; en mamma, och den andra en man; en pappa. Långt ifrån alla familjer ser dock ut på detta sätt. Föräldrarollen kan även innehas av en tredje eller fjärde person, exempelvis i fall där ett samkönat kvinnligt par skaffar barn tillsammans med en ensamstående man eller med ett samkönat manligt par. Ett föräldraskap kan utgöras av två kvinnor; två mammor, eller två män; två pappor, som innehar såväl det juridiska föräldraskapet som den gemensamma vårdnaden om ett barn. Det finns också föräldrar som inte identifierar sig som vare sig kvinna/mamma eller man/pappa. Denna verklighet lyser tyvärr med sin frånvaro i betänkandet. När man i kapitel 5 önskar förmedla en bild av hur särlevandehushållen ser ut i Sverige och beskriver vilka de särlevande

föräldrarna är, utgår man implicit från en bild av ett föräldraskap består av en mamma och en pappa och att föräldraskapets tillkomst varit en heterosexuell samlevnad. RFSL förväntar sig att man i ett betänkande av detta slag även synliggör den typ av föräldraskap där vårdnadshavarna är av samma kön eller på annat sätt skiljer sig från traditionell ”heterosexuell” familjebildning.

RFSL:s ställningstaganden gällande vårdnad och umgänge

Även om det inte varit utredningens uppdrag att föreslå några ändringar i förädrabalkens reglering om vårdnad, boende, umgänge, underhållsskyldighet eller förmyndarskap önskar RFSL i detta sammanhang peka på brister som föreligger när det gäller reglerna om vårdnad och förmedla de ställningstaganden gällande vårdnad och umgänge som RFSL driver.

Det saknas idag en möjlighet för fler än två personer att inneha gemensam vårdnad. I många familjer finns det fler än två föräldrar. Det kan röra sig om att ett par med två kvinnor har blivit föräldrar tillsammans med en eller två män. Det kan också vara så att ett barns ursprungliga två föräldrar separerat och fått nya partner som fungerar lika mycket som föräldrar som de som från början var barnets föräldrar. Ett barn har alltså inte sällan sociala föräldrar som inte kan bli vårdnadshavare enligt lagstiftningen. Att inte alla de personer som i realiteten fungerar som barnets vårdnadshavare också är detta i lagens mening skapar praktiska problem. Den förälder som inte är vårdnadshavare berövas i flera sammanhang möjligheten att företräda barnet gentemot förskola, skola och myndigheter. De största problemen uppstår dock vid en eventuell separation. Med dagens lagstiftning har vårdnadshavarna alla möjligheter att frånta barnet dess rätt till umgänge och kontakt med personer som har fungerat som barnets föräldrar i praktiken. **RFSL förordar en ändring i lagstiftningen som gör det möjligt för fler än två personer, vilka innehar föräldrarollen, att vara ett barns vårdnadshavare.** Detta inte minst för att stärka barnets rättighet till alla sina föräldrar. Lagstiftningen bör ses över på bland annat detta område med uppgift att återkomma med förslag på lagändringar som gör det möjligt för barn att ha fler än två vårdnadshavare. RFSL förordar att en bred översyn görs, i form av en statlig utredning, av förädrabalken utifrån ett barnperspektiv för att barnets intresse ska tillgodoses på bästa sätt oavsett om barnet har fler föräldrar än två och oavsett dessa föräldrars könsidentitet.

RFSL förordar även att andra närstående än ett barns föräldrar i juridisk

mening ska kunna väcka talan om rätt till umgänge. I dagsläget är det barnets vårdnadshavare som har ansvar för att barnets behov av umgänge med någon annan som står det särskilt nära så långt som möjligt tillgodoses. Socialnämnden kan väcka talan vid domstol om umgänge mellan barnet och någon annan person om barnets vårdnadshavare inte anses fullgöra sitt ansvar. Det är inte tillfredsställande att barnets rätt till umgänge med andra som fullgör en föräldraroll är avhängigt av barnets vårdnadshavare eller av att socialnämnd väcker talan om umgängesrätt. Talerätten bör därför utökas till personer som står barnet särskilt nära. Detta är särskilt viktigt med dagens situation där det finns föräldrar som inte har möjlighet att vara vårdnadshavare på grund av det är omöjligt att vara fler än två vårdnadshavare.

Barn inom samkönade par som tillkommer efter assisterad befruktning utomlands eller privat i hemmet löper risk att bara få en juridisk vårdnadshavare. I dag måste person som är partner med den som föder barnet ansöka om att adoptera barnet i fall där föräldrarna har samma juridiska kön. Detta lämnar barnet med bara en juridisk förälder och vårdnadshavare fram till dess sådan adoption genomförts. Denna situation är, inte minst med tanke på barnets trygghet, inte önskvärd och skapar praktiska problem för samkönade föräldrar vars barn tillkommit genom assisterad befruktning utanför den svenska sjukvården. I utredningen *Föräldraskap vid assisterad befruktning (SOU 2007:3)* föreslogs att föräldraskapet vid assisterad befruktning regleras på samma sätt för samkönade par och för olikkönade par. En föräldraskapspresumtion föreslogs gälla så att den kvinna som är moderns maka/registerade partner automatiskt anses vara barnets förälder. Om modern är sambo med en kvinna föreslogs föräldraskapet fastställas genom bekräftelse eller dom. Bestämmelserna föreslogs även omfatta assisterad befruktning som skett utomlands och insemination genom privat försorg. **RFSL efterlyser att regeringen skyndsamt återkommer med lagstiftning om införande av föräldraskapspresumtion så att maka/registerade partnern till en person som fött ett barn från början anses vara barnets andra juridiska förälder.**

Utredningens förslag

RFSL instämmer med den utgångspunkt som utredningen formulerar på sid. 22:

Lagstiftningen bör inte ge uttryck för att en boendesituation är att föredra framför någon annan, utan bör sträva efter att vara så neutral som möjligt i förhållande till föräldrarnas beslut om ett boende som enligt dem kan vara förenligt med vad som är det bästa för barnet. Regelverken för de familjeekonomiska stöden bör därför anpassas i förhållande till dagens familjebildning och barns boendemönster.

RFSL önskar framföra åsikter om några av utredningens förslag samt väcka en fråga som borde ha kunnat behandlas av utredningen.

Utökade möjligheter för båda föräldrarna att vara mottagare av allmänna barnbidrag – RFSL instämmer i utredningens förslag om att utgångspunkten är att båda föräldrarna, så länge de inte anmält något annat önskemål, ska vara mottagare av barnbidraget. Detta pekar, vilket utredningen framhåller, ut att båda föräldrarna är lika viktiga för barnet och att föräldraansvaret är gemensamt. I en framtida lagstiftning som tillåter fler än två vårdnadshavare bör samma resonemang tillämpas gällande fördelning av barnbidraget att utgångspunkten bör vara att det ska betalas ut i lika delar till alla vårdnadshavare.

Införande av växelvisbidrag – RFSL instämmer i utredningens förslag om införande av ett växelvisbidrag i stället för bostadsbidrag till föräldrar med barn växelvis boende hos sig. Dagens system gynnar den förälder där barnet är skriven, vilken anses som boförälder och kan erhålla bostadsbidrag. Ett växelvisbidrag skulle stödja båda föräldrarna barnet bor hos likvärdigt.

Åtgärder för att betona föräldrars försörjningsansvar för barnet – RFSL kan hysa förståelse för utredningens bedömning att de nuvarande två parallella systemen för underhåll; ett underhållsbidrag i första hand som kan fastställas mellan föräldrarna genom avtal eller dom, respektive ett underhållsstöd i andra hand från Försäkringskassan, skapar en otydlighet om föräldrarnas försörjningsansvar. Det är önskvärt att det inte är lätt för den förälder som förutsätts betala underhållsbidrag att smita undan från detta ansvar eller att den förälder som ska motta underhållsbidrag inte hellre väljer underhållsstöd i syfte att tränga undan den andra föräldern från dennes föräldraansvar. Samtidigt kan RFSL se framför sig fall då det är till barnets bästa att föräldrarna slipper ytterligare press från lagstiftarna om att komma överens om underhållsbidrag och där det gynnar barnet att det är relativt enkelt för en förälder att erhålla underhållsstöd. RFSL vill därför inte ta definitiv ställning till utredningens förslag på detta område, utan välkomnar ytterligare genomlysning av frågan.

Webbaserad föräldraportal – Den webbaserade föräldraportal som

utredningen föreslår, med ”information och stöd till föräldrar i frågor som rör föräldransvar, barns ekonomi och försörjning”, måste utformas på ett sätt som inkluderar en mångfald av familjekonstellationer, inklusive bland annat samkönat föräldraskap och familjer där fler än två tar föräldransvar.

Överlåtande av föräldraledighet – En fråga, avslutningsvis, som borde ha kunnat rymmas inom utredningens direktiv att se över är vilka som ska kunna ta ut föräldraledighet. **RFSL menar att föräldraledighetsdagar ska kunna överlåtas till närstående som också tar ett föräldransvar.** Detta på samma sätt som tillfällig föräldrapenning kan överlåtas vid vård av sjukt barn. I fall då det finns andra än förälder och partner till förälder som i praktiken tar föräldransvar skulle det öka valfriheten på ett kvalitativt sätt för den enskilda familjen om föräldraledighetsdagar skulle kunna överlåtas till den/de som också tar ett föräldransvar.

Ulrika Westerlund
Förbundsordförande

Christian Antoni Möllerop
Vice förbundsordförande

Lars Jonsson
Politisk handläggare